WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 5 października 2010 r. *

W sprawie C-400/10 PPU

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Supreme Court (Irlandia) postanowieniem z dnia 30 lipca 2010 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 6 sierpnia 2010 r., w postępowaniu:

J. McB.

przeciwko

L. E.,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: K. Lenaerts (sprawozdawca), prezes izby, R. Silva de Lapuerta, E. Juhász, T. von Danwitz i D. Šváby, sędziowie,

* Język postępowania: angielski.

rzecznik generalny: N. Jääskinen,
sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

zważywszy wniosek sądu krajowego o rozpoznanie odesłania prejudycjalnego w trybie pilnym na podstawie art. 104b regulaminu postępowania przed Trybunałem,

zważywszy postanowienie trzeciej izby z dnia 11 sierpnia 2010 r. o uwzględnieniu tego wniosku,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 20 września 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu J. McB. przez D. Browne, SC, oraz D. Quinna, BL, upoważnionych przez J. McDaida, solicitor,

— w imieniu L. E. przez G. Durcana, SC, oraz przez N. Jackson i S. Fennell, BL, upoważnionych przez M. Quirke, solicitor,

— w imieniu Irlandii przez D. O'Hagana, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez M. MacGratha, SC, oraz N. Traversa, BL,

— w imieniu rządu niemieckiego przez J. Kemper, działającą w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez A.M. Rouchaud-Joët oraz M. Wilderspina, działających w charakterze pełnomocników,

po wysłuchaniu rzecznika generalnego,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. L 338, s. 1).

2 Wniosek ten został przedstawiony w ramach sporu toczącego się pomiędzy J. McB, ojca trojga dzieci, a ich matką L. E. w przedmiocie powrotu tych dzieci, znajdujących się obecnie wraz z matką w Anglii – do Irlandii.

Ramy prawne

Konwencja haska z 1980 r.

3 Artykuł 1 Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę (zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.") stanowi:

„Przedmiotem niniejszej konwencji jest:

a) zapewnienie niezwłocznego powrotu dzieci bezprawnie uprowadzonych lub zatrzymanych w jednym z Umawiających się Państw oraz;

b) zapewnienie poszanowania praw do opieki i odwiedzin określonych przez ustawodawstwo jednego Umawiającego się Państwa w innych Umawiających się Państwach".

4 Artykuł 3 tej konwencji ma następujące brzmienie:

„Uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka będzie uznane za bezprawne, jeżeli:

a) nastąpiło naruszenie prawa do opieki przyznanego określonej osobie, instytucji lub innej organizacji, wykonywanego wspólnie lub indywidualnie, na mocy ustawodawstwa państwa, w którym dziecko miało miejsce stałego pobytu bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem, oraz

b) w chwili uprowadzenia lub zatrzymania prawa te były skutecznie wykonywane wspólnie lub indywidualnie albo byłyby tak wykonywane, gdyby nie nastąpiło uprowadzenie lub zatrzymanie.

Prawo do opieki określone w lit. a) może wynikać w szczególności z mocy samego prawa, z orzeczenia sądowego lub administracyjnego albo z ugody mającej moc prawną w świetle przepisów ustawodawstwa tego państwa".

5 Artykuł 15 tej konwencji jest sformułowany następująco:

„Władze sądowe lub administracyjne Umawiającego się Państwa mogą, przed zarządzeniem powrotu dziecka, żądać przedłożenia przez wnioskodawcę orzeczenia lub oświadczenia pochodzącego od władz państwa miejsca stałego pobytu dziecka, stwierdzającego, że uprowadzenie lub zatrzymanie było bezprawne w rozumieniu artykułu 3 konwencji, jeżeli takie orzeczenie lub oświadczenie może być uzyskane w tym państwie. Organy centralne Umawiających się Państw udzielą wnioskodawcy wszelkiej możliwej pomocy w uzyskaniu takiego orzeczenia lub oświadczenia".

Prawo Unii

6 Zgodnie z motywem 17 rozporządzenia nr 2201/2003:

„W przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie [konwencja haska], którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11[…]".

7 Zgodnie z motywem 33 tego rozporządzenia:

„Niniejsze rozporządzenie uznaje prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej [zwanej dalej »kartą«]. W szczególności zmierza do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w art. 24 [karty]".

8 W art. 2 pkt 9 tego rozporządzenia określenie „piecza na dzieckiem" zdefiniowano w ten sposób, że „obejmuje prawa i obowiązki związane z opieką nad osobą dziecka, w szczególności prawo do określania miejsca pobytu dziecka".

9 W art. 2 pkt 11 rozporządzenia nr 2201/2003 sprecyzowano, że „uprowadzenie albo zatrzymanie dziecka […]" jest bezprawne, gdy:

„a) narusza to prawo do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt

oraz

b) pod warunkiem, że prawo pieczy nad dzieckiem było, wspólnie lub samemu, faktycznie wykonywane w czasie uprowadzenia lub zatrzymania dziecka lub byłoby wykonywane, gdyby uprowadzenie lub zatrzymanie nie nastąpiło. Za wspólne wykonywanie pieczy nad dzieckiem uznaje się sytuację, gdy jeden podmiot odpo-

wiedzialności rodzicielskiej na mocy orzeczenia lub z mocy prawa nie może stanowić o miejscu pobytu dziecka bez zgody innego podmiotu odpowiedzialności rodzicielskiej".

10 Artykuł 11 tego rozporządzenia, zatytułowany „Powrót dziecka", stanowi:

„1. Jeżeli osoba, instytucja lub inna jednostka sprawująca pieczę nad dzieckiem wnosi pozew lub wniosek do właściwych organów państwa członkowskiego o wydanie orzeczenia na podstawie [konwencji haskiej z 1980 r.] w celu doprowadzenia do powrotu dziecka bezprawnie uprowadzonego lub zatrzymywanego w państwie członkowskim innym niż państwo, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, stosuje się ust. 2–8.

[…]

3. Sąd, do którego wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka zgodnie z ust. 1, w ramach postępowania dotyczącego takiego pozwu lub wniosku działa szybko, stosując najszybsze procedury przewidziane w prawie krajowym.

Bez uszczerbku dla akapitu pierwszego, sąd wydaje swoje orzeczenie nie później niż sześć tygodni od wniesienia pozwu lub wniosku, chyba że na skutek nadzwyczajnych okoliczności nie jest to możliwe.

[…]

6. Jeżeli sąd wydał orzeczenie odmawiające zarządzenia powrotu dziecka na podstawie art. 13 konwencji haskiej z 1980 r., sąd ten musi natychmiast, bezpośrednio lub za pośrednictwem swojego organu centralnego, przekazać odpis orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu dziecka oraz odpowiednich dokumentów, w szczególności protokołu rozpraw przed sądem, sądowi właściwemu lub organowi centralnemu w państwie członkowskim, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, zgodnie z prawem krajowym. Wszystkie wymienione dokumenty zostają przedłożone sądowi w ciągu miesiąca od daty orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu.

7. O ile jedna ze stron postępowania nie wszczęła postępowania przed sądami państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt, sąd albo organ centralny, który otrzymuje informacje wymienione w ust. 6, musi powiadomić o tym strony i wezwać je do przedstawienia obserwacji sądowi, zgodnie z prawem krajowym, w terminie trzech miesięcy od daty powiadomienia, aby sąd mógł zbadać kwestię pieczy nad dzieckiem.

Bez uszczerbku dla przepisów jurysdykcyjnych zawartych w niniejszym rozporządzeniu, sąd zamyka sprawę, jeżeli w przewidzianym terminie nie wpłyną do sądu żadne obserwacje.

8. Niezależnie od orzeczenia odmawiającego zarządzenia powrotu dziecka na podstawie art. 13 konwencji haskiej z 1980 r., każde późniejsze orzeczenie zarządzające powrót dziecka, wydane przez sąd mający jurysdykcję zgodnie z niniejszym rozporządzeniem, jest wykonalne zgodnie z przepisami rozdziału III sekcja 4, w celu zapewnienia powrotu dziecka".

11 Artykuł 60 rozporządzenia nr 2201/2003, zatytułowany „Stosunek do określonych konwencji wielostronnych", ma następujące brzmienie:

„W stosunkach między państwami członkowskimi niniejsze rozporządzenie ma pierwszeństwo przed poniższymi konwencjami w zakresie, w jakim dotyczą one spraw uregulowanych w niniejszym rozporządzeniu:

[…]

e) [konwencją haską z 1980 r.]".

12 Artykuł 62 tego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres skuteczności", stanowi w ust. 2:

„Konwencje wymienione w art. 60, w szczególności konwencja haska z 1980 r., pozostają w mocy między państwami członkowskimi, które są ich stronami, z zastrzeżeniem art. 60".

Prawo krajowe

13 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w prawie irlandzkim biologicznemu ojcu dzieci nie przysługuje z mocy prawa prawo do pieczy. Ponadto okoliczność, że rodzice niebędący małżeństwem wspólnie zamieszkiwali i ojciec aktywnie uczestniczył w wychowaniu dziecka, sama w sobie nie daje ojcu takiego prawa.

14 Jednak zgodnie z art. 6A Guardianship of Infants Act 1964 (ustawy z 1964 r. w sprawie opieki nad małoletnimi) zmienionej art. 12 Status of Children Act 1987 (ustawy z 1987 r. w sprawie statusu dzieci) „jeżeli ojciec i matka nie pozostają w związku małżeńskim, sąd może, na wniosek ojca, ustanowić go w drodze orzeczenia opiekunem małoletniego".

15 Artykuł 11 ust. 4 ustawy z 1964 r. w sprawie opieki nad małoletnimi, zmienionej przez art. 13 ustawy z 1987 r. w sprawie statusu dzieci, stanowi:

„W przypadku małoletniego, którego ojciec i matka nie pozostają w związku małżeńskim, prawo do wystąpienia w trybie niniejszego artykułu z wnioskiem dotyczącym pieczy nad małoletnim i prawa do odwiedzin jego ojca lub matki przysługuje również ojcu, który nie jest opiekunem dziecka, a zatem wszelkie zawarte w niniejszym artykule odniesienia do ojca lub rodzica małoletniego należy rozumieć jako go obejmujące".

16 Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act 1991 (ustawa z 1991 r. w sprawie przypadków uprowadzenia dzieci i wykonywania orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem), w brzmieniu zmienionym European Communities (Judgments in Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility) Regulations, 2005 [rozporządzeniem z 2005 r. wydanym w ramach Wspólnot Europejskich (orzeczenia w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej)] stanowi w art. 15:

„Sąd może, na wniosek złożony do celów art. 15 [konwencji haskiej z 1980 r.] przez osobę, która w opinii sądu posiada interes prawny w tym zakresie, wydać oświadczenie wskazujące, że uprowadzenie dziecka lub jego zatrzymanie poza krajem:

a) stanowiło, w przypadku uprowadzenia dziecka do państwa członkowskiego lub zatrzymania go w tym państwie, bezprawne uprowadzenie albo zatrzymanie w rozumieniu art. 2 [rozporządzenia Rady] lub

b) w każdym innym przypadku, było bezprawne w rozumieniu art. 3 [konwencji haskiej z 1980 r.]".

Postępowanie przed sądem krajowym i pytanie prejudycjalne

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu przed sądem krajowym

17 Z akt przedłożonych Trybunałowi wynika, że wnoszący odwołanie J. McB., obywatelstwa irlandzkiego oraz strona przeciwna w tym samym postępowaniu – L. E., żyjący w konkubinacie, zamieszkiwali wspólnie przez ponad 10 lat w Anglii, Australii, Irlandii Północnej oraz – od listopada 2008 r. – w Irlandii. Ze związku tego pochodzi troje wspólnych dzieci: J., urodzone w Anglii w dniu 21 grudnia 2000 r.; E., urodzone w Irlandii Północnej w dniu 20 listopada 2002 r. oraz J.C., urodzone w Irlandii Północnej w dniu 22 lipca 2007 r.

18 Stosunki między rodzicami pogorszyły się w końcu roku 2008 i na początku roku 2009. Powołując się na agresywne zachowanie wnoszącego odwołanie, matka kilkakrotnie chroniła się z dziećmi w domu doraźnej pomocy dla kobiet. W kwietniu 2009 r. rodzice pogodzili się i postanowili zawrzeć związek małżeński w dniu 10 października 2009 r. Jednak w dniu 11 lipca 2009 r., po powrocie z podróży służbowej do Irlandii Północnej, ojciec zorientował się, że matka ponownie opuściła miejsce zamieszkania rodziny i schroniła się w domu doraźnej pomocy dla kobiet.

19 W dniu 15 lipca 2009 r. prawnicy wnoszącego odwołanie przygotowali na jego zlecenie pismo wszczynające postępowanie przed sądem irlandzkim, tj. District Court, dotyczące przyznania mu prawa do pieczy nad trojgiem jego dzieci Jednak w dniu

25 lipca 2009 r. matka drogą lotniczą udała się do Anglii, zabierając ze sobą troje ww. dzieci, a także pochodzące z wcześniejszego związku jeszcze jedno, starsze dziecko. Na ten dzień wymienione pismo nie zostało jeszcze doręczone matce, a zatem – zgodnie z prawem irlandzkim – powództwo nie zostało należycie wniesione i sprawa przed sądem irlandzkim nie zawisła.

Postępowanie wszczęte przez ojca w Anglii

20 W dniu 2 listopada 2009 r. J. McB wszczął przed High Court of Justice (Family Division) of England and Wales (Zjednoczone Królestwo) postępowanie mające na celu powrót dzieci do Irlandii, zgodnie z postanowieniami konwencji haskiej z 1980 r. i rozporządzenia nr 2201/2003. Zarządzeniem z dnia 20 listopada 2009 r. sąd ten zażądał, na podstawie art. 15 tej konwencji, by ojciec przedłożył orzeczenie lub oświadczenie wydane przez organy irlandzkie, stwierdzające, że uprowadzenie dzieci było bezprawne w rozumieniu art. 3 konwencji.

Postępowanie wszczęte przez ojca w Irlandii

21 W dniu 22 grudnia 2009 r. J. McB. wszczął przed High Court (Irlandia) postępowanie mające na celu po pierwsze uzyskanie orzeczenia lub oświadczenia stwierdzającego, że uprowadzenie trojga jego dzieci w dniu 25 lipca 2009 r. było bezprawne w rozumieniu art. 3 konwencji haskiej z 1980 r., a po drugie – uzyskanie prawa do pieczy.

22 Wyrokiem z dnia 28 kwietnia 2010 r. tenże High Court oddalił pierwsze z tych żądań z tego powodu, że w momencie uprowadzenia dzieci ojcu w żadnym zakresie nie przysługiwała piecza nad nimi, a zatem uprowadzenie to nie było bezprawne w rozumieniu konwencji haskiej z 1980 r. ani rozporządzenia nr 2201/2003.

23 Ojciec wniósł odwołanie od tego wyroku do sądu odsyłającego. We wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd ten wskazuje, że na dzień 25 lipca 2009 r. ojcu w żadnym zakresie nie przysługiwała piecza nad dziećmi w rozumieniu konwencji haskiej z 1980 r. Sąd ten zauważa jednak, że – na potrzeby wniosków o zarządzenie powrotu dzieci z jednego państwa członkowskiego do drugiego na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. – pojęcie „prawo do pieczy" jest obecnie zdefiniowane w art. 2 pkt 9 ww. rozporządzenia.

24 Sąd krajowy uważa, że ani przepisy rozporządzenia nr 2201/2003, ani art. 7 karty nie oznaczają, że – dla potrzeb ustalenia, czy uprowadzenie dziecka było bezprawne – biologicznego ojca dziecka koniecznie należy uważać za osobę, której przysługuje prawo do pieczy nad nim, jeżeli nie istnieje orzeczenie sądowe przyznające mu takie prawo. Sąd ten przyznaje jednak, że wykładnia tych przepisów prawa Unii należy do właściwości Trybunału.

25 W tych okolicznościach Supreme Court postanowił zawiesić postępowanie i przedłożyć następujące pytanie prejudycjalne:

„Czy [rozporządzenie nr 2201/2003], interpretowane zgodnie z art. 7 [karty] lub w inny sposób, zakazuje państwu członkowskiemu ustanowienia prawnego wymogu, że ojciec dziecka niepozostający w związku małżeńskim z matką dziecka musi uzyskać orzeczenie właściwego sądu przyznające mu pieczę nad dzieckiem, aby mógł zostać uznany za osobę posiadającą prawo do »pieczy nad dzieckiem«, którego na-

ruszenie czyni uprowadzenie dziecka z państwa zwykłego pobytu bezprawnym do celów stosowania art. 2 pkt 11 tego rozporządzenia?".

W przedmiocie trybu pilnego

26 Sąd krajowy wniósł o zastosowanie do niniejszego odesłania prejudycjalnego trybu pilnego przewidzianego w art. 104b regulaminu postępowania przed Trybunałem.

27 W uzasadnieniu wniosku sąd ten wskazał, że – zgodnie z motywem 17 rozporządzenia nr 2201/2003 – w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka jego powrót należy zarządzić niezwłocznie.

28 W tej kwestii należy zauważyć, że z postanowienia odsyłającego wynika, że niniejsza sprawa dotyczy trojga dzieci w wieku, odpowiednio, 3, 7 i 9 lat, których rozłąka z ojcem trwa już ponad rok. Mając na względzie, że sprawa dotyczy małych dzieci – chodzi tu w szczególności o najmłodsze z nich – przedłużanie aktualnej sytuacji mogłoby poważnie zaszkodzić stosunkom, jakie utrzymują z ojcem.

29 W tych okolicznościach, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po wysłuchaniu rzecznika generalnego, w dniu 11 sierpnia 2010 r. trzecia izba postanowiła uwzględnić wniosek sądu krajowego o rozpoznanie odesłania prejudycjalnego w trybie pilnym.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

W przedmiocie dopuszczalności

30 Komisja Europejska zastanawia się nad dopuszczalnością wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, a rząd niemiecki podnosi, że jest on niedopuszczalny. Wskazują zasadniczo, że spór dotyczy nie powrotu dziecka na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 2201/2003, lecz uzyskania – przed tym powrotem – orzeczenia potwierdzającego bezprawność uprowadzenia dzieci na podstawie art. 15 konwencji haskiej z 1980 r. Spór ten dotyczy więc ich zdaniem zagadnienia, czy uprowadzenie dzieci jest bezprawne nie w rozumieniu art. 2 pkt 11 tego rozporządzenia, lecz w rozumieniu art. 1 i 3 konwencji. Wnoszący odwołanie w postępowaniu przed sądem krajowym wystąpił bowiem, do sądów irlandzkich z żądaniem wydania orzeczenia lub oświadczenia stwierdzającego, że uprowadzenie lub zatrzymanie dzieci było bezprawne w rozumieniu art. 3 tej konwencji. Jak wskazują ci uczestnicy, wystąpił z takim żądaniem dlatego, że High Court of Justice (England & Wales), Family Division zażądał od niego takiego orzeczenia lub oświadczenia zgodnie z art. 15 konwencji.

31 Tymczasem rozporządzenie nr 2201/2003, a w szczególności jego art. 11, dotyczy nie procedury przewidzianej w art. 15 konwencji haskiej z 1980 r., dotyczącej stwierdzenia bezprawności uprowadzenia dziecka, lecz wyłącznie procedury dotyczącej jego powrotu. W ten sposób art. 11 tego rozporządzenia nabierze znaczenia dopiero po zakończeniu procedury przewidzianej w art. 15 konwencji i dopiero z chwilą wszczęcia postępowania dotyczącego powrotu dzieci, a zatem pytanie prejudycjalne przedłożone przez sąd odsyłający jest zdaniem tych uczestników przedwczesne.

32 W tej kwestii należy przypomnieć, że zgodnie orzecznictwem Trybunału wyłącznie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za treść późniejszego orzeczenia sądowego, należy ocena, w świetle okoliczności konkretnej sprawy, zarówno konieczności wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym w celu umożliwienia mu wydania rozstrzygnięcia, jak również istotności pytań, które przedkłada on Trybunałowi (wyrok z dnia 30 listopada 2006 r. w sprawach połączonych C-376/05 i C-377/05 Brünsteiner i Autohaus Hilgert, Zb.Orz. s. I-11383 pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).

33 W rezultacie, gdy pytania te dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest co do zasady zobowiązany do orzekania (zob. w szczególności wyroki: z dnia 13 marca 2001 r. w sprawie C-379/98 PreussenElektra, Rec. s. I-2099, pkt 38; z dnia 1 października 2009 r. w sprawie C-103/08 Gottwald, Zb.Orz. s. I-9117, pkt 16).

34 Wynika stąd, że domniemanie istotności związane z pytaniami prejudycjalnymi przedkładanymi przez sądy krajowe może zostać obalone jedynie w wyjątkowych przypadkach, w szczególności gdy oczywiste jest, że wnioskowana w pytaniach wykładnia przepisów prawa wspólnotowego nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym bądź przedmiotem sporu w postępowaniu przed sądem krajowym (zob. w szczególności ww. wyrok w sprawie Gottwald, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo; wyrok z dnia 22 kwietnia 2010 r. w sprawie C-82/09 Dimos Agios Nikolaos, Zb.Orz. s. I-3649, pkt 15).

35 W niniejszej sprawie sąd krajowy uważa, iż wykładnia rozporządzenia nr 2201/2003, a w szczególności jego art. 2 pkt 11, jest mu niezbędna dla rozpoznania zawisłego przed nim wniosku o wydanie orzeczenia lub oświadczenia stwierdzającego, że uprowadzenie lub zatrzymanie dzieci, których dotyczy sprawa przed sądem krajowym, było bezprawne. Z właściwych przepisów krajowych, tj. z art. 15 ustawy z 1991 r. w sprawie przypadków uprowadzenia dzieci i wykonywania orzeczeń dotyczących pieczy nad dzieckiem, w brzmieniu zmienionym rozporządzeniem z 2005 r. wydanym w ramach Wspólnot Europejskich (orzeczenia w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej) wynika zresztą, że w razie uprowadzenia dziecka do innego państwa członkowskiego to właśnie o zgodności z prawem tego uprowadzenia w świetle art. 2 rozporządzenia nr 2201/2003 sąd

krajowy powinien się wypowiedzieć, gdy wpłynie do niego żądanie wydania takiego orzeczenia lub oświadczenia w trybie art. 15 konwencji haskiej z 1980 r.

36 Ponadto należy wskazać, że na podstawie art. 60 rozporządzenia nr 2201/2003 w stosunkach między państwami członkowskimi ma ono pierwszeństwo przed konwencją haską z 1980 r. w zakresie, w jakim konwencja dotyczy spraw uregulowanych w rozporządzeniu. Z zastrzeżeniem tego pierwszeństwa rozporządzenia nr 2201/2003, w stosunkach między tymi państwami członkowskimi, które są stronami konwencji, pozostaje ona, przy poszanowaniu art. 60, w mocy zgodnie z art. 62 ust. 2 i motywem 17 tego rozporządzenia. Uprowadzenia dzieci z jednego państwa członkowskiego do drugiego wchodzą więc obecnie w zakres całości normatywnej, składającej się postanowień konwencji haskiej z 1980 r. uzupełnionych przepisami rozporządzenia nr 2201/2003, przy czym przepisy rozporządzenia mają pierwszeństwo w zakresie zastosowania tego rozporządzenia.

37 W tych okolicznościach okazuje się, że wykładnia, o której dokonanie wnosi sąd odsyłający, nie jest bez znaczenia dla celów orzeczenia, które sąd ten powinien wydać.

38 W konsekwencji należy stwierdzić dopuszczalność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

Co do istoty

39 Sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 należy dokonywać w ten sposób, że stoi na przeszkodzie temu, by prawo krajowe uzależniało uzyskanie prawa do pieczy przez ojca dziecka niebędącego mężem matki od uzyskania przez ojca orzeczenia właściwego sądu krajowego przy-

znającego mu takie prawo do pieczy, które może sprawić, że uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez matkę zostanie uznane za bezprawne w rozumieniu art. 2 pkt 11 rozporządzenia.

40 W tej kwestii należy przypomnieć, że w art. 2 pkt 9 rozporządzenia nr 2201/2003 zdefiniowano „pieczę nad dzieckiem" jako „prawa i obowiązki związane z opieką nad osobą dziecka, w szczególności prawo do określania miejsca pobytu dziecka".

41 W zakresie w jakim pojęcie „piecza nad dzieckiem" zostało w ten sposób zdefiniowane w rozporządzeniu nr 2201/2003, jest ono autonomiczne w odniesieniu do prawa państw członkowskich. Zarówno wymogi jednolitego stosowania prawa Unii, jak i zasady równości wskazują bowiem na to, że treści przepisu tego prawa, który nie zawiera wyraźnego odesłania do prawa państw członkowskich dla określenia jego znaczenia i zakresu, należy zwykle nadać w całej Unii autonomiczną i jednolitą wykładnię, którą należy ustalić, uwzględniając kontekst przepisu i cel danego uregulowania (wyrok z dnia 17 lipca 2008 r. w sprawie C-66/08 Kozłowski, Zb.Orz. s. I-6041, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo). I tak, dla celów stosowania tego rozporządzenia, piecza nad dzieckiem obejmuje prawo osoby, której piecza ta przysługuje, do decydowania o miejscu pobytu dziecka.

42 Czym innym jest kwestia wyznaczenia osoby, której przysługuje prawo do pieczy nad dzieckiem. W tej kwestii z art. 2 pkt 11 lit. a) tego rozporządzenia wynika, że ewentualna bezprawność uprowadzenia dziecka zależy od istnienia „praw[a] do pieczy nad dzieckiem, które na mocy orzeczenia, z mocy prawa lub poprzez prawnie wiążące porozumienie przysługuje zgodnie z prawem państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało zwykły pobyt".

43 Wynika stąd, że rozporządzenie nr 2201/2003 nie reguluje kwestii, komu powinno przysługiwać prawo do pieczy nad dzieckiem, mogące sprawić, że uprowadzenie dziecka stanie się bezprawne w rozumieniu art. 2 pkt 11, lecz w zakresie wyznaczenia osoby, której takie prawo do pieczy przysługuje, odsyła do prawa państwa członkowskiego, w którym dziecko bezpośrednio przed uprowadzeniem lub zatrzymaniem miało miejsce zwykłego pobytu. To zatem prawo państwa członkowskiego ma decydujące znaczenie dla ustalenia warunków nabycia przez biologicznego ojca prawa do pieczy nad dzieckiem w rozumieniu art. 2 pkt 9 tego rozporządzenia, uzależniając ewentualnie nabycie tego prawa od uzyskania orzeczenia właściwego sądu krajowego o jego przyznaniu.

44 W tym stanie rzeczy rozporządzenie nr 2201/2003 należy interpretować w ten sposób, że bezprawność uprowadzenia dziecka do celów stosowania tego rozporządzenia zależy wyłącznie od istnienia prawa do pieczy przyznanego na mocy prawa krajowego, z którego naruszeniem to uprowadzenie miało miejsce.

45 Sąd odsyłający zastanawia się jednak, czy wpływ na taką wykładnię rozporządzenia może mieć karta, a w szczególności jej art. 7.

46 Wnoszący odwołanie w sprawie przed sądem krajowym nie zgadza się, by uprowadzenie dziecka przez matkę bez wiedzy biologicznego ojca mogło nie być bezprawne w świetle konwencji haskiej z 1980 r. i rozporządzenia nr 2201/2003, jeżeli ojciec mieszkał z dzieckiem, a także z jego matką, z którą nie pozostawał w związku małżeńskim oraz aktywnie uczestniczył w wychowaniu dziecka.

47 Jego zdaniem taka wykładnia rozporządzenia nr 2201/2003, jaka została przedstawiona w pkt 44 niniejszego wyroku, może doprowadzić do sytuacji, która nie będzie zgodna ani z jego prawem do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, potwierdzonego w art. 7 karty, jak również w art. 8 europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (zwanej dalej „EKPC"), ani z prawami dziecka, wyrażonymi w art. 24 karty. Do celów rozporządzenia nr 2201/2003 „pie-

cza nad dzieckiem" powinna być rozumiana w ten sposób, że takie prawo jest nabywane przez biologicznego ojca z mocy prawa w sytuacji, gdy ten ojciec i dzieci prowadzą życie rodzinne takie samo jak życie rodziny zbudowanej na małżeństwie. W przeciwnym razie „potencjalne" prawo ojca, pozwalające mu na złożenie wniosku we właściwym sądzie i ewentualnie uzyskanie pieczy nad dzieckiem, mogłoby zostać pozbawione wszelkiej skuteczności wskutek aktów dokonanych przez matkę jednostronnie i w ukryciu. Skuteczność prawa do złożenia takiego wniosku powinna być więc odpowiednio chroniona.

48 Sąd krajowy wskazuje, że w prawie irlandzkim biologicznemu ojcu nie przysługuje piecza nad dzieckiem, chyba że prawo to zostało mu przyznane na mocy ugody między rodzicami lub w drodze orzeczenia sądu, natomiast matce piecza nad dzieckiem przysługuje z mocy prawa i nie ma potrzeby jej przyznawania.

49 W tych okolicznościach należy ustalić, czy przestrzeganie praw podstawowych biologicznego ojca i dzieci stoi na przeszkodzie takiej wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, jaka została przedstawiona w pkt 44 niniejszego wyroku.

50 W tej kwestii należy przypomnieć, że zgodnie z art. 6 ust. 1 akapit pierwszy TUE Unia uznaje prawa, wolności i zasady określone w karcie, „która ma taką samą moc prawną jak Traktaty".

51 Przede wszystkim postanowienia karty, zgodnie z jej art. 51 ust. 1, skierowane są do państw członkowskich wyłącznie w zakresie, w jakim stosują one prawo Unii. Na podstawie art. 51 ust. 2 karta nie rozszerza zakresu zastosowania prawa Unii poza

kompetencje Unii ani nie „ustanawia nowych kompetencji ani zadań Unii, ani też nie zmienia kompetencji i zadań określonych w Traktatach". Trybunał dokonuje zatem, w świetle karty, wykładni prawa Unii w granicach przyznanych jej kompetencji.

52 Wynika stąd, że w niniejszej sprawie kartę należy uwzględnić wyłącznie dla potrzeb wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, bez dokonywania wykładni prawa krajowego jako takiego. Chodzi tu raczej o ustalenie, czy postanowienia karty stoją na przeszkodzie wykładni tego rozporządzenia przedstawionej w pkt 44 niniejszego wyroku, z uwzględnieniem w szczególności odesłania do prawa krajowego, z którym taka wykładnia się wiąże.

53 Ponadto z art. 52 ust. 3 karty wynika, że w zakresie, w jakim zawiera ona prawa, które odpowiadają prawom zagwarantowanym w EKPC, ich znaczenie i zakres są takie same jak praw przyznanych przez tę konwencję. Postanowienie to nie stanowi jednak przeszkody, aby prawo Unii przyznawało szerszą ochronę. Zgodnie z art. 7 karty „[k]ażdy ma prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, domu i komuni kowania się". Brzmienie art. 8 ust. 1 EKPC jest identyczne z brzmieniem art. 7 karty, poza tym, że używa wyrażenia „korespondencji" zamiast „komunikowania się". Pamiętając o tym, należy stwierdzić, że art. 7 karty zawiera prawa odpowiadające prawom gwarantowanym w art. 8 ust. 1 karty. Należy więc nadać art. 7 karty takie samo znaczenie i zakres, jakie przyznaje się art. 8 ust. 1 EKPC, tak jak interpretuje go Europejski Trybunał Praw Człowieka (zob. analogicznie wyrok z dnia 14 lutego 2008 r. w sprawie C-450/06 Varec, Zb.Orz. s. I-581, pkt 48).

54 Europejski Trybunał Praw Człowieka rozpoznawał już sprawę, w której stan faktyczny był analogiczny do sprawy przed sądem krajowym, tj. dziecko pary niebędącej małżeństwem zostało wywiezione do innego państwa przez matkę, której jako jedynej przysługiwała władza rodzicielska nad tym dzieckiem. W tej kwestii Trybunał ten

orzekł zasadniczo, że ustawodawstwo krajowe, które przyznaje z mocy prawa władzę rodzicielską w stosunku do dziecka wyłącznie jego matce, nie jest sprzeczne z art. 8 EKPC interpretowanym w świetle konwencji haskiej z 1980 r., o ile upoważnia ojca dziecka, któremu nie przysługuje władza rodzicielska, do wystąpienia do właściwego sądu krajowego z wnioskiem o zmianę przypisania tej władzy (decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 2 września 2003 r. w sprawie Guichard przeciwko Francji, *Recueil des arrêts et décisions* 2003-X; zob. podobnie także decyzja z dnia 14 września 1999 r. w sprawie Balbontin przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, skarga nr 39067/97).

55 Wynika stąd, że dla potrzeb stosowania rozporządzenia w celu ustalenia, czy uprowadzenie dziecka, wywiezionego przez matkę do innego państwa członkowskiego, było bezprawne, biologiczny ojciec dziecka powinien mieć prawo – przed uprowadzeniem – do wystąpieniu do sądu krajowego i zażądania, by została mu przyznana piecza nad dzieckiem, co stanowi istotę prawa biologicznego ojca do życia prywatnego i rodzinnego w takim kontekście.

56 Europejski Trybunał Praw Człowieka również bowiem orzekł, że uregulowanie krajowe, które nie daje biologicznemu ojcu żadnej możliwości uzyskania prawa do pieczy nad dzieckiem przy braku zgody matki, stanowi nieusprawiedliwioną dyskryminację ojca, a zatem narusza art. 14 EKPC w związku z jej art. 8 (wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 3 grudnia 2009 r. w sprawie Zaunegger przeciwko Niemcom, skarga nr 22028/04, § 63, 64).

57 Natomiast okoliczność, że biologicznemu ojcu, w odróżnieniu od matki, nie przysługuje automatycznie piecza nad dzieckiem w rozumieniu art. 2 rozporządzenia nr 2201/2003, nie narusza istoty jego prawa do życia prywatnego i rodzinnego, o ile zachowane jest prawo, o którym mowa w pkt 55 niniejszego wyroku.

58 Stwierdzenia tego nie podważa okoliczność, że w razie niepodjęcia kroków przez takiego ojca w stosownym czasie może się okazać, że nie będzie możliwe uzyskanie przez niego – w przypadku uprowadzenia dziecka przez matkę do innego państwa członkowskiego – powrotu dziecka do państwa, w którym miało poprzednio miejsce zwykłego pobytu. Takie bowiem uprowadzenie stanowi zgodne z prawem wykonywanie przez matkę, której przysługuje piecza nad dzieckiem, własnego prawa do swobodnego przemieszczania się, o którym mowa w art. 20 ust. 2 lit. a) TFUE, oraz prawa do ustalenia miejsca pobytu dziecka, co nie pozbawia ojca biologicznego możliwości skorzystania z jego prawa do złożenia wniosku mającego na celu uzyskanie prawa do pieczy nad tym dzieckiem lub prawa do osobistej z nim styczności.

59 Tak więc uznanie, na podstawie art. 2 pkt 11 rozporządzenia nr 2201/2003, że biologicznemu ojcu przysługuje piecza nad dzieckiem mimo braku przyznania mu takiego prawa zgodnie z prawem krajowym, nastąpiłoby wbrew wymogom pewności prawa oraz wbrew niezbędnej ochronie praw i wolności innych osób w rozumieniu art. 52 ust. 1 karty – w niniejszej sprawie praw matki. Takie rozwiązanie mogłoby też naruszyć art. 51 ust. 2 karty.

60 Należy ponadto przypomnieć, że art. 7 karty, wymieniony w pytaniu przez sąd krajowy, powinien być odczytywany w związku z obowiązkiem uwzględnienia najlepszego interesu dziecka, o którym mowa w art. 24 ust. 2 tej karty, i ze zwróceniem uwagi na prawo podstawowe dziecka do utrzymywania stałego, osobistego związku i bezpośredniego kontaktu z obojgiem rodziców, o czym mowa w art. 24 ust. 3 karty (zob. podobnie wyrok z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie C-540/03 Parlament przeciwko Radzie, Zb.Orz. s. I-5769, pkt 58). Ponadto z motywu 33 rozporządzenia nr 2201/2003 wynika, że uznaje ono prawa podstawowe i jest zgodne z zasadami przyjętymi w karcie, zmierzając w szczególności do zapewnienia przestrzegania podstawowych praw dziecka określonych w jej art. 24. Przepisy tego rozporządzenia nie mogą więc być interpretowane w sposób naruszający to prawo podstawowe, któ-

rego przestrzeganie niezaprzeczalnie łączy się z najlepszym interesem dziecka (zob. podobnie wyrok z dnia 23 grudnia 2009 r. w sprawie C-403/09 PPU Detiček, Zb.Orz. s. I-12193, pkt 53–55).

61 W tych okolicznościach należy jeszcze ustalić, czy art. 24 karty, której przestrzeganie Trybunał zapewnia, stoi na przeszkodzie wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 przedstawionej w pkt 44 niniejszego wyroku.

62 W tej kwestii należy mieć na względzie wielką różnorodność związków niebędących małżeństwem, jak i wynikających z nich relacji między rodzicami a dziećmi, o której to różnorodności wspomniał sąd krajowy w postanowieniu odsyłającym i która przekłada się na zróżnicowane uznawanie zakresu i podziału odpowiedzialności rodzicielskiej w państwach członkowskich. I tak art. 24 karty należy rozumieć w ten sposób, że nie stoi on na przeszkodzie temu, by dla potrzeb stosowania rozporządzenia nr 2201/2003 piecza nad dzieckiem została przyznana, co do zasady, wyłącznie matce, a ojciec mógł uzyskać prawo do pieczy jedynie na podstawie orzeczenia sądu. Taki wymóg pozwala bowiem właściwemu sądowi krajowemu na podjęcie decyzji w przedmiocie pieczy nad dzieckiem jak i w przedmiocie prawa do osobistej z nim styczności z uwzględnieniem wszystkich istotnych informacji, takich jak te, które wskazuje sąd odsyłający, w szczególności okoliczności narodzin dziecka, charakteru relacji między rodzicami jak i między każdym z nim a dzieckiem, a także zdolności każdego z rodziców do wywiązania się z obowiązków związanych z pieczą nad dzieckiem. Uwzględnienie tych informacji pozwala chronić najlepszy interes dziecka zgodnie z art. 24 ust. 2 karty.

63 Z powyższego wynika, że art. 7 i 24 karty nie stoją na przeszkodzie takiej wykładni rozporządzenia nr 2201/2003, jaka została przedstawiona w pkt 44 niniejszego wyroku.

64 W tych okolicznościach na przedstawione pytanie należy udzielić następującej odpowiedzi: wykładni rozporządzenia nr 2201/2003 należy dokonywać w ten sposób,

że nie stoi ono na przeszkodzie temu, by prawo państwa członkowskiego uzależniało uzyskanie prawa do pieczy nad dzieckiem przez ojca niebędącego mężem matki tego dziecka od uzyskania przez ojca orzeczenia właściwego sądu krajowego przyznającego mu takie prawo, które może sprawić, że uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez matkę zostanie uznane za bezprawne w rozumieniu art. 2 pkt 11 rozporządzenia.

W przedmiocie kosztów

65 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Wykładni rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, należy dokonywać w ten sposób, że nie stoi ono na przeszkodzie temu, by prawo państwa członkowskiego uzależniało uzyskanie prawa do pieczy nad dzieckiem przez ojca niebędącego mężem matki tego dziecka od uzyskania przez ojca orzeczenia właściwego sądu krajowego przyznającego mu takie prawo, które może sprawić, że uprowadzenie lub zatrzymanie dziecka przez matkę zostanie uznane za bezprawne w rozumieniu art. 2 pkt 11 rozporządzenia.

Podpisy